

”Kiru na!”

Vi svängde av motorvägen vid skylten med en ninja på: det var tydligen i de här trakterna de hemliga lönnmördarklanerna levde. Snart körde vi vilse i det vilda, skogiga landskapet. Vi kom alltför långt ner i dalgången, stannade och köpte risbollar på 7-Eleven, bad om riktnings- anvisningar och åkte vidare ett par kvarter. Sedan blev vi stoppade av polisen, och vår förare – min vän från Kyoto, buddhistprästen Kato – fick en prick i registret för att han glömt bältet.

Hantverkstraditionerna i Japan – liksom i de flesta samhällen – har i hög grad varit familje- och regionsbunda genom historien. Sådana band är fortfarande starka inom den japanska keramikern, och försvårar för den som saknar rätt bakgrund. En som fått erfara det är Fujioka Shuhei, bosatt och verksam i området, tillika keramiktraditionen Iga. Hantverket fanns inte i hans familj, och trots att han flyttade hit för mer än trettio år sedan har han inte någon djupgående kontakt med sina grannar.

Traditionen Iga har anor som går tillbaka åtminstone till 1600-talet. Dalen är belägen bara några mil från det mera kända Shigaraki; trakten är utpräglad rural, med små ris- och teodlingar insprängda bland skogklädda bergsryggar. Många av de generella särdragen är gemensamma för de båda dalgångarna: höga temperaturer; små vedeldade ugnar; långa bränningstider och oregelbunden glasyr som bildas spontant när den virvlande askan häftar vid föremålen. Iga-keramiken är däremot intimt förknippad med stilideal som tillskrivs temästaren Furuta Oribe (1544-1615): kraftigt förvidna, teceremoniella föremål, vars ringa storlek krävde mindre ugnar än de som brann i Shigaraki – där man ursprungligen massproducerade stora urnor för lagring av teblad. Effekterna av klimatet i dessa diminutiva ugnar är mera intensiva; koge, sotsvarta spår efter långvarig, direkt beröring av flammor, är mycket vanlig. Ofta syns räfflade märken på föremålen. Det är lämningar efter de snäckskal som används för att stapla keramiken i ugnen: en från början praktisk lösning som kom att utnyttjas i estetiska syften.

Väl framme visades vi in i hans hus och bjöds på te av Fujioka-sensei. Sedan vidtog besiktning av ugn och verkstad. Vad gäller de tekniska och materiella förutsättningarna kan Fujioka Shuhei betraktas som traditionalist. Formspråket är däremot helt hans eget, och jag ställde några försiktiga frågor om det. Eftersom min chaufför också var tvungen att agera tolk tyckte Fujioka-sensei att praktik var att föredra framför teori, och grep en lerklump. Han

började bearbeta den med händerna, men övergick snart till att ömsom skära bort hela stycken, ömsom manipulera formen med stenar som han samlat på sig. Sedan vände han klumpen upp och ned, gröpte ur den, monterade dit en pip och hade plötsligt gjort en tredimensionell skiss av en flaska avsedd för sake.

En typisk estetisk upplevelse i det traditionella Japan engagerar flera sinnen samtidigt: helheten utgör grund för värderingen av upplevelsen. Uppdelningen i högre och lägre värderade konster – kopplade till högre och lägre värderade sinnen – är mindre utpräglad än traditionen föreskrivit i väst. Den zenbuddhistiska strävan mot nondualism gör sig påmind i något så enkelt som att japaner gärna bedömer keramik genom beröring i högre grad än med ögonen: på samma sätt är den japanska keramikens oregelbundna, organiska former ofta konsekvensen av upphovsmännens känsel, snarare än deras blick.

Ett generellt drag i den japanska kulturen genom tiderna verkar vara dess strävan mot syntes. Shinto och buddhism är statsreligioner sida vid sida; estetiken omfamnar det till synes konstlösa såväl som det uppenbart konstfulla: även beträffande tankegods verkar normen gälla att inget förtjänar att skäras bort. Skriftspråket är ett annat exempel. Resultatet blir ett mångfacetterat och motsägelsefullt fundament för den kulturella produktionen, som i sin tur motsägelsefullt nog leder till ett ofta ytterst komprimerat formspråk. Paradoxen i all sin ofattbara enkelhet.

Under tiden Fujioka-sensei arbetade hörde jag ordet "kiru" upprepas gång på gång, och drog mig till minnes en tågresor norr om Kyoto några veckor tidigare. Min reskamrat gjorde mig den gången uppmärksam på ett par små damer längre bort i vagnen. Vad de gjorde såg vi inte, men de upprepade ständigt namnet på min goda väns hemstad, Kiruna. När vi återvänt till våra vänner skrattade de och förklarade: "kiru na!" betyder "skär inte".